
Vertrouwen

Op weg met Abraham, deel 7

Vanmorgen komen we in aanraking met een van de moeilijkste teksten uit de Bijbel. Abraham krijgt de opdracht om zijn zoon Isaak te offeren. Een gruwelijk verhaal als je het zo leest. Helemaal als je op het punt komt dat Abraham zijn mes opgeheven heeft om toe te slaan. Je ziet het zo voor je. Hoe kan God dit vragen?

Ik heb al eerder en keer een serie over Abraham gepreikt en toen heb ik besloten om dit hoofdstuk over te slaan, juist omdat ik het te lastig vond. Omdat ik niet alle plooiën die er in deze tekst zich voordoen glad kon strijken.

Misschien is dat wel de eerste belangrijke opmerking bij een tekst als deze: soms laten verhalen uit de Bijbel zich niet gladstrijken. Soms roept een Bijbelverhaal zoveel vragen, onduidelijkheden, onregelmatigheden en zelfs weerzin op dat het eenvoudigweg niet meer lukt al het ongemak en tegenzin eruit te halen.

En... misschien moeten we dat ongemak en die weerzin ook gewoon maar laten staan. Zou het namelijk ook niet zo kunnen zijn dat onze wens om alles glad te strijken en goed te praten meer te maken heeft met ons beeld van God - of hoe God moet zijn - dan met wie God werkelijk is? Wij zijn 21^e-eeuwse westerse Christenen die van God een bepaald beeld hebben: hij moet vooral heel lief, bemoedigend en redelijk zijn. Door die bril bekijken we Bijbelteksten als deze en dan lopen we al gauw spaak. Want zo komt God hier helemaal niet naar voren.

Dan kan het natuurlijk zo zijn dat we de tekst moeten aanpassen of uitleggen zodat het weer bij onze bril past, maar we moeten ook de mogelijkheid openhouden dat onze bril nieuw geslepen moet worden. Misschien is God wel anders dan ons beeld van Hem.

Wat ik in dit verhaal dus *niet* wil doen is dit verhaal zo aanpassen of uitleggen dat alles logisch op z'n plek valt en alle weerzin eruit verdwijnt. We gaan de tekst lezen, we gaan ernaar proberen te luisteren, maar tegelijk moeten we beseffen dat we niet met alle antwoorden naar huis gaan. Waarschijnlijk zal er wel enige weerzin of onbegrip blijven staan.

Gebed

Vraag God om een open houding bij het luisteren naar en praten over deze tekst

Luisteren: Genesis 22

- Lees de tekst hardop. Noteer de vragen die je hebt? Wat spreekt je aan in de tekst? Wat staat je tegen?
- Herken je het gevoel dat de Bijbel (of een Bijbelverhaal) schuurt? Hoe ga je daar mee om?

Andere cultuur?

Het eerste dat we moeten zeggen als we deze tekst lezen, is dat de opdracht van God aan Abraham in een totaal andere cultuur en tijd plaatsvindt. Dit zeg ik niet om alle spanning eruit te halen, maar wel om te laten zien dat dit verhaal door vroegere generaties op een heel andere manier gehoord werd. De tijd waarin dit verhaal speelt was een tijd en een cultuur waarin het brengen van offers, meer specifiek kinderooffers een geaccepteerd fenomeen was. Niet dat het aan de orde van de dag was, maar toch gebeurde het bij de volkeren rondom Israël wel dat kinderen werden geofferd om goden gunstig gezind te stemmen.

Nou, gelukkig weten we vandaag de dag wel beter, toch? Wij vinden zoiets gruwelijk: dat nooit! Wat is dat voor weezinwekkende religie waar jonge kinderen zo maar het slachtoffer worden van een hoger ideaal!?

Toch doen we er goed aan om niet al te verontwaardigd te zijn, want daarmee zouden we onszelf wel eens in de vingers kunnen snijden. Om dat duidelijk te maken is het misschien aardig om te luisteren naar een lied dat Leonard Cohen schreef over dit gedeelte: "the Story of Isaac"

Over de vraag of zijn tekst helemaal recht aan de Bijbeltekst kun je met elkaar van mening verschillen, maar een ding is erg sterk in zijn lied: hij legt een directe link tussen de onschuldige Isaak die daar ligt om geofferd te worden en de vele jonge soldaten die in naam van een hoger ideaal sneuvelen voor een goede zaak. Als we bedenken dat Cohen dit lied schreef op het hoogtepunt van de Vietnamoorlog, dan beseffen we dat het niet maar een diepe gedachte van hem was, maar bittere ernst. Daar in Vietnam worden talloze kinderooffers gebracht in naam van een hoog en verheven ideaal. In naam van het westerse kapitalisme en haar weldaden worden onze jongeren opgeofferd op het altaar van het communisme.

Kinderooffers waren er blijkbaar niet alleen in de tijd en de cultuur van de Bijbel, maar ook in onze Westerse cultuur kunnen we er helaas over meepraten. Op dit moment ook. Ik denk aan de meer dan 72 miljoen kinderen die in erbarmelijke omstandigheden werken en hun leven riskeren, omdat ze producten voor Westerse bedrijven maken, of omdat ze onderdeel zijn van een web van onrecht dat in stand gehouden moet worden. Afgelopen vrijdag stond er nog een artikel in het Nederlands Dagblad waarin onderzoekers berekend

Leonard Cohen: the story of Isaac

.....

The door it opened slowly,
My father he came in,
I was nine years old.
And he stood so tall above me,
His blue eyes they were shining
And his voice was very cold.
He said, "I've had a vision
And you know I'm strong and holy,
I must do what I've been told."
So he started up the mountain,
I was running, he was walking,
And his axe was made of gold.

Well, the trees they got much
smaller,
The lake a lady's mirror,
We stopped to drink some wine.
Then he threw the bottle over.
Broke a minute later
And he put his hand on mine.
Thought I saw an eagle
But it might have been a vulture,
I never could decide.
Then my father built an altar,
He looked once behind his
shoulder,
He knew I would not hide.

You who build these altars now
To sacrifice these children,
You must not do it anymore.
A scheme is not a vision
And you never have been tempted
By a demon or a god.
You who stand above them now,
Your hatchets blunt and bloody,
You were not there before,
When I lay upon a mountain
And my father's hand was
trembling
With the beauty of the word.

And if you call me brother now,
Forgive me if I inquire,
"just according to whose plan?"
When it all comes down to dust
I will kill you if I must,
I will help you if I can.
When it all comes down to dust
I will help you if I must,
I will kill you if I can.
And mercy on our uniform,
Man of peace or man of war,
The peacock spreads his fan.

hadden dat ieder Nederlands huishouden twee niet-westerse slaven gebruikt. Natuurlijk niet thuis, maar op afstand in de kleding of voedselindustrie.ⁱ

We kunnen met andere woorden enorm verontwaardigd reageren - nee, we moeten

Verwerking

- Herken je het punt over selectieve verontwaardiging?
- Kunnen/moeten we als kerken en gelovigen deze kinderoffers tegengaan?

enorm verontwaardigd reageren - maar tegelijk onszelf de lelijke spiegel voorhouden. Zou het kunnen dat we - in elk geval als samenleving - meer op de culturele omgeving van Abraham lijken dan we voor waar willen hebben? Zouden we deze geschiedenis niet ook kunnen lezen als een geweldige aanklacht? Als we zo walgen van dit verhaal, zouden we diep van binnen ook van onszelf moeten walgen? Is onze

verontwaardiging niet heel selectief?

En: zouden we Gods opdracht aan Abraham en de manier waarop hij dit op het laatste moment voorkomt niet óók kunnen lezen als een soort shocktherapie: zien jullie niet met wat voor gruwelijke dingen jullie bezig zijn als je kinderen opoffert? Als het op grote anonieme schaal gebeurt, dan halen jullie je schouders erover op, maar als het gaat om je eigen kind - zoals hier bij Abraham - dan gruwel je ervan. Is dat niet hypocriet?

Gebed

Neem tijd voor gebed. Draag alle kinderen die lijden onder barre werkomstandigheden aan de Heer op

Walging over kinderoffers

Het tweede vloeit hieruit voort. Wij gruwelen bij het idee van kinderoffers. En terecht. Maar diezelfde gruwel komen we in de Bijbel ook tegen. We lezen in 2 Koningen 3 een verhaal over de koningen van Juda en Israël die ten strijde trekken tegen Moab - een van de aartsvijanden van Israël. Ze hebben heel Moab veroverd en alle steden ingenomen, behalve één: Kir-Hareseth. Vervolgens lezen we dat ze in slagorde voor deze stad staan om haar in te nemen. Maar juist op dat moment komt de koning van Moab naar voren en offert voor de ogen van de Israëlieten zijn eigen zoon, de troonopvolger, op het brandofferaltaar. En dan lezen we het volgende:

'Dat bracht grote verbolgenheid (verontwaardiging, afkeer, walging) teweeg in Israël; daarom braken zij op, bij hem vandaan, en keerden terug naar hun eigen land.' (2 Koningen 2:27)

Het offer van de zoon van de koning is zo gruwelijk in de ogen van de Israëlieten en ze zijn zo van slag dat ze huiswaarts keren. Er zit blijkbaar zo'n diepe afkeer bij het Joodse volk dat ze dit eenvoudigweg niet kunnen verdragen. Die afkeer heeft er van meet af aan gezeten. Van het begin af aan is duidelijk geweest dat er in Israël geen ruimte was voor het brengen van kinderoffers. We lezen bijvoorbeeld in Deuteronomium 12:30-31

'Wees niet nieuwsgierig naar hun goden en vraag u niet af: Hoe hebben die volken hun goden vereerd? Zo willen wij het ook doen! Nee, de Heer uw God verbiedt u dat. Want zij hebben voor hun goden alles gedaan wat de Heer verafschuwt; ze hebben zelf hun zonen en dochters als offer voor hen verbrand.' (Deuteronomium 12:30-31)

Het hele idee of concept van kinderooffers was en is voor het Joodse volk een vreemd idee. Iets dat geheel niet in hun hoofd opkomt.

Datzelfde zien we in deze tekst. Als Isaak aan Abraham vraagt: 'waar is het lam voor het offer?', dan zegt Abraham: 'God zelf zal zich van een lam voorzien, mijn zoon.' Zo'n zinnetje maakt duidelijk dat Abraham, of op z'n minst de verteller, op geen enkel moment daadwerkelijk denkt dat Isaak op het brandofferaltaar geslacht zal worden. Dat is zó anders dan God zichzelf heeft laten kennen.

God vraagt van ons namelijk niet dat we in naam van een hoger ideaal onze kinderen opofferen of onschuldige slachtoffers maken. Dat doen de andere goden van deze wereld, zoals net al duidelijk werd uit dat lied van Cohen.

- Geld: hoeveel kinderen zijn er niet het slachtoffer van mensenhandel of organenhandel, in naam van meer geld?
- Seks: hoeveel kinderen worden niet geofferd aan de God van de seksualiteit in naam van genot? Dat gaat aan de kerk niet voorbij; zie het seksschandaal in de RK-kerk.
- Aanzien: hoeveel kinderen sloven zich niet uit om het imago van hun ouders maar op te poetsen?
- Werk: hoeveel kinderen zijn niet het slachtoffer van kinderarbeid? Hoeveel kinderen worden niet verwaarloosd omdat pa en ma alleen maar oog hadden voor hun eigen carrière...

God vraagt niet dat we anderen opofferen om Hem te dienen. God vraagt niet van ons dat we anderen opofferen om er zelf beter van te worden.

God vraagt wel iets anders van ons: dat we onze *eigen* levens aan hem als een offer opdragen. Denk aan Romeinen 12: ons eigen leven mag een offer zijn waarin we God dienen en de weg gaan die Hij van ons vraagt. Ons eigen leven, nooit dat van anderen!

Verwerking

- Praat met elkaar door over de vraag of en hoe door idealen en dromen in de huidige cultuur kinderen/onschuldigen het slachtoffer worden.
- Hoe kunnen we ons eigen leven als een offer aan God aanbieden?

Gebed

Vraag God om de moed en het verlangen om je leven als offer aan Hem op te dragen

Geen offer, maar een vraag van vertrouwen

Maar toch...waarom staat het hier dan? Je kunt er toch niet om heen? Nee, dat klopt. Tegelijk moeten we wel een belangrijk verschil in de gaten houden. De kinderooffers in de tijd en cultuur van Abraham werden gebracht aan een hogere macht om hem of haar gunstig gezind te zijn. Dus er werden kinderen geofferd om er maar voor te zorgen dat een of andere godheid een stad of een land goedgezind was. In zekere zin werden deze kinderen opgeofferd aan het welzijn van degenen die het offer brachten. 'We offeren dit kind, omdat we geloven dat we dan voorspoed, rust en vrede zullen ervaren.' De kinderen werden het slachtoffer van eigenbelang. Voor de kinderooffers van vandaag de dag is het niet anders: de levens van kinderen worden opgeofferd omdat het welzijn, plezier en het genot van anderen centraal staat.

Bij Abraham is dat radicaal anders. God geeft Abraham de opdracht om Isaak op te offeren, zijn eniggeboren zoon. Om twee redenen is dat enorm opvallend.

1. Als eerste: God vraagt dat Abraham zijn enige zoon opoffert. Ismael was er natuurlijk ook, maar die woonde ergens anders. Nu was alleen Isaak er nog. Alleen Isaak zou de toekomst voor Abraham en Sara veilig kunnen stellen. Isaak was niet alleen het langverwachte en diep gekoesterde kind van Abraham en Sara, maar óók hun oudedagsvoorziening. Het offer van Isaak was duidelijk geen offer uit eigenbelang, maar ging daar juist linea recta tegenin.
2. En het tweede is dit. God had aan Abraham beloofd: 'Ik ga je een groot nageslacht geven en dat doe ik door een zoon.' Toen God dat beloofde was Abraham al een oude man en ook Sara zijn vrouw was al op de leeftijd dat ze niet meer vruchtbaar was. En toch had Abraham geloofd. Jaren gingen voorbij, maar wat er ook kwam, geen zoon. Niets... maar dan eindelijk: na vele jaren wachten, jaren vol twijfel en sluimerend ongelooft, was eindelijk die zoon geboren. Dus toch? En dan nu vraagt God dat zo maar op te geven. God vraagt aan Abraham of hij bereid is God gehoorzaam te zijn wanneer de weg die God wijst rechtstreeks tegen Zijn eigen beloften ingaan. Door gehoor te geven aan de opdracht van God zou menselijk gesproken, de vervulling van de beloften van God in de prullenbak kunnen worden gegooid.

God vraagt hier niet om het offer van Isaak omdat hij Abraham gunstig gezind moet worden. Nee, God is Abraham gunstig gezind. Wat God vraagt gaat nog veel dieper: 'Abraham durf je echt volledig op mij te vertrouwen? Ook als ik ogenschijnlijk iets van je vraag dat de vervulling van mijn eigen belofte in weg zit? Abraham vertrouw je mij ook echt om wie Ik ben, en niet om wat ik geef?'

Dat is eigenlijk de vraag. Abraham was gehoorzaam aan God geweest. Maar een cynicus zou kunnen zeggen: ja dat was hij omdat hem die beloften in het vooruitzicht waren gesteld. Maar nu die beloften ten dele waren ingelost - nu hij een zoon had en een toekomst -, zou Abraham dan nog steeds op God vertrouwen? En zou hij ook op God

Verwerking

- Praat met elkaar door over de vraag waarom we op God vertrouwen.
- Herken je het gegeven dat je levensweg soms linea recta in lijkt te gaan tegen de beloften die God geeft?

vertrouwen als God dingen vroeg die volstrekt onbegrijpelijk zijn? Wat als Abraham gevraagd wordt die toekomst op het spel te zetten, vertrouwt hij dan nog op God?

De vraag waar het eigenlijk om gaat in dit gedeelte is dus deze: waarom ga je eigenlijk je weg met God? Leef je met God om wie Hij is of om wat Hij geeft? Vertrouw je God ook als hij je ogenschijnlijk een weg laat gaan die totaal tegengesteld is aan je eigen ideeën en verlangens? Waarom geloven we eigenlijk? Omdat het ons een goed gevoel geeft? Vertrouwen we ook op God op het moment dat het geloof ons niet blij en gelukkig maakt, maar een zware weg is om te gaan? Of haken we dan af?

Abraham geloofde, vertrouwde: heel die lange weg. God zal erin voorzien. Zelfs toen hij het mes had geheven, vertrouwde hij op God. Hij vertrouwde erop dat God zou geven wat hij vroeg. Abraham vertrouwde God om wie God is en niet om wat God gaf.

Gebed

Vraag God om vertrouwen

Geen offer, maar een vraag van vertrouwen

Bij het gedeelte van Abraham over Sodom en Gomorra zagen we al dat we de verhalen van Abraham ook kunnen lezen als vingeroefeningen of proto-types van wat God in Jezus Christus zal gaan doen. Dat is hier ook het geval. We kunnen dit afschuwelijke verhaal met grove kartelrand lezen als een voorbereiding op of een gelijkenis van wat God in Jezus Christus doet.

Abraham bewees zijn vertrouwen, zijn liefde voor God, door Hem zijn enige zoon niet te onthouden. God zegt: nu, omdat je dit hebt willen doen, heb ik gezien dat je ontzag voor me hebt, me liefhebt. Tegelijk laat God het niet zo ver komen dat Abraham

daadwerkelijk zijn zoon moet opofferen.

God doet dat wel. Als Abraham zijn liefde voor God bewijst door hem Isaak niet te onthouden, dan is dat een vooruitwijzing naar het diepe bewijs van liefde dat God ons schonk in het offer van Jezus Christus. Jezus Christus, het offer dat Hij bracht, is het ultieme en volmaakt bewijs van Gods liefde, Gods vertrouwen - hoe absurd ook en ongegrond ook - in mensen.

Abraham en Isaak gingen, niet wetend

wat hen te wachten stond. Abraham vol ongelooft - 'dit kan God toch niet van me vragen, maar als hij het toch vraagt zal ik het doen'. Isaak vol onwetendheid en als een potentieel passief slachtoffer. Twee mensen die het overkomt. Ze hebben niet de regie.

Hoe anders is dat met wat God in Jezus Christus deed. Daar geen sprake van onwetendheid of passiviteit, maar van volstreekte regie. Vader en Zoon die vanuit diepe liefde voor een wereld vol onrecht en geweld ervoor kiezen om zelf het onrecht en het geweld te dragen. Het offer van Jezus is geen ongeluk dat hem overkwam, maar een bewuste keuze: voor deze wereld waarin zoveel slachtoffers zijn van allerlei vormen van geweld, daar kies ik ervoor om zelf het onschuldige slachtoffer te zijn. Ik heb vertrouwen

Verwerking

- Het offer van Jezus is een volmaakt bewijs van Gods liefde voor mensen. Praat met elkaar door over de vraag of je dit zo ervaart. Hoe kun je als mens telkens weer onder de indruk komen van Gods liefde? Hoe kunnen we elkaar daarbij helpen?

in mensen - ondanks alle ontrouw die ik bij ieder mens weer aantref - maar ik heb vertrouwen en dat bewijs ik door mij in liefde over te geven.

Gebed

Neem tijd voor gebed waarin je God dankt voor het offer van Jezus Christus

Geen offer, maar een vraag van vertrouwen

We leven in advent: tijd van verwachting. Verwachting vraagt vertrouwen. Dat deed het toen. Dat doet het nu. God vraagt vertrouwen. Niet als een voetbalcoach die vertrouwen vraagt van de clubleiding omdat hij anders zo maar z'n baan kan verliezen. Ook niet als een Britse premier die z'n plannen wil doorzetten en daarom het vertrouwen vraagt van de Britse kiezers. Mensen vragen vertrouwen om hun eigen plannen door te zetten.

God vraagt op een andere manier vertrouwen. God vraagt vertrouwen van ons, niet om Zijn plannen door te zetten, maar omdat Hij weet dat we pas tot ons recht komen als we leven in verbondenheid met Hem - de grond onder ons bestaan. God vraagt vertrouwen en belooft: niet wij zelf hoeven te voorzien in onze diepste levensbehoeften. God zal erin voorzien. Dat deed Hij bij Abraham en Isaak. Dat deed Hij op een veel diepere manier in Jezus Christus. In Hem zien we Gods diepe liefde. Laten we bidden om vertrouwen, ook al lijkt er soms zoveel te wijzen op het tegendeel.

ⁱ <https://www.nd.nl/nieuws/nederland/942518/ieder-nederlands-huishouden-gebruikt-twee-niet-westerse-slaven?fbclid=IwAR14-Hh4FIJGk2gQnTUvbB7jyEt-s4h5VICKLEE-g5usQhGjiPYKcQh3Ldo>